

Adalékok a mágnescsíkok használatához

A FŐNÉVRAGOZÁS GYAKORLÁSA

Az orosz főnévragozás alapjainak megtanítását az általános iskola 6. osztályában írja elő a Tanterv. Az egyes és többes számú hímn-, nő- és semleges nemű, keményítővű főnevek ragozása elég terjedelmes anyag ahhoz, hogy szinte az egész tanévet betöltse. Ez a 6. osztály munkáját grammatizáló jellegűvé teheti, ha nem fordítunk kellő figyelmet arra, hogy megfelelő mennyiségű és tartalmú lexikai háttér álljon rendelkezésre. Az átdolgozott 6. osztályos tankönyv és a hozzá készült munkafüzet törekszik erre.

Közben tananyagcsökkentés ment végbe, mely néhány olvasmány elhagyásával érintette a szükséges lexikai háttérrel. Egy kis gyakorlatszerkesztő munkával, az applikációs képekkel és a fémcsíkok használatával ez éppen úgy könnyen áthidalható, mint a megtanítással kapcsolatos esetleges szisztémabeli módosítás.

Hagyományos főnévragozás tanítási eljárásunk azt a szisztémát követi, hogy először *megtanítja* a paradigmát, hogy áttekintő ismeretet szerezzenek róla a tanulók, azután *felbonja* a paradigmát, hogy a paradigmamrészek egymástól független alkalmazásában is készségek birtokába jussanak. Nem helytelen ez az eljárás: harmonikusan épül benne a funkcionális a didaktikusra. Ez egyébként (a didaktikustól a funkcionális felé való haladás) a többi mellett ma már kimondható és hangoztatható alapelve lehetne idegennyelv-oktatásunknak.

Helyesnek látszik azonban az a szisztéma is, amely először az egyes paradigmamrészeket tanítja meg külön-külön, egymástól függetlenül, s csak azután foglalja azokat össze a tanulóknak áttekintést és fogódzót nyújtó paradigmába. Ennek nyilvánvaló előnye az, hogy *megkíméli a tanórát a paradigmafelbonjtás nem könnyű munkájától*. Ezt a szisztémát követi első leckéiben az átdolgozott 6. osztályos tankönyv és a hozzá tartozó munkafüzet, ami a későbbi leckékre is áttekinthető. Tanóráinkon ezt az alábbiak szerint valósítottuk meg:

1. Számba vettük az időt, hány óra áll rendelkezésre egy-egy főnévragozási paradigma megtanítására. Útbaigazítást a „javasolt tananyagbeosztás”-ból vettünk (INYT 1973/4.).

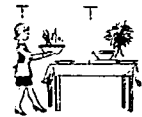

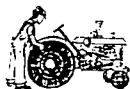
Hímnem egyes szám	16 óra	(2–3. lecke)
Nőnem egyes szám	8 óra	(4–5. lecke)
Hímnem többes szám	6 óra	(6. lecke)
Nőnem többes szám	8 óra	(8–9. lecke)
Semleges nem egyes és többes szám	3 óra	(12. lecke)

2. Felmértük a lehetőséget, milyen mértékben fér el a tanórákon az egyéb megtanítandó anyagrészek mellett az egyes paradigma elemek külön-külön történő megismertetése és begyakorlatása. Könnyítette helyzetünket hogy (ha nem is kifogástalan grammatikai tudatossággal, de elég jó lexikai alkalmazó készséggel) az alany és az előjárós esetű alakokat 5. osztályban már elsajátították a tanulók. (Ez egyébként előírás is.) Így azután a fennmaradó négy esetre kellett csak nagyobb figyelmet fordítani. A hímnem egyes szám még nem tanult alakjaival 3–3 órában 10–10 percet foglalkoztunk. Itt tanítottuk meg az esetek fogalmát is. A többi nem és szám alakjaira 1–1 órában 15–15 percet fordítottunk. A további 2–4 órában a paradigmákat foglaltuk össze. Kivételt képezett a semleges nem. A kevés óraszámra tekintettel arra alapoztunk, hogy a tanulók már kellő főnévragozási gyakorlatot szereztek a korábbiakban, s így elegendőnek mutatkozhatott az, ha az első órán az egyes számú paradigmát, a másodikra a többes számút tanítottuk meg, a harmadikon pedig mindkettőt gyakoroltuk.

3. Az egyes paradigma részek megismertetésére és begyakorlatására fémcsíkos sorgyakorlatokat szerkesztettünk. Itt az applikációs képalkalmazásnak azt az elvét vettük alapul, hogy két különböző fogalmat ábrázoló kép egymás mellé, illetve egymás közelébe helyezése egy harmadik fogalmat idéz fel a szemlélőben, a tanulóban. Ez a harmadik fogalom viszony is lehet, pl. tulajdonszerű összetartozás (birtokviszony), közös cselekvés (társasviszony), más részére való cselekvés (részes viszony) stb. Az összetartozás milyenségi viszonyának felismerését itt, a nyelvtani munkában nem bíztuk a tanulók képzeletére. A pontos válaszok megkapása érdekében megfelelő kérdésekkel vezettük rá őket. A nyelvtani gyakorlatokat szükségszerűen jellemzi az ilyen szoros nyelvi kötöttség. A lexikaiak nyilvánvalóan kötetlenebbek, több lehetőséget adnak a tanulók képzeletének szabadabb működésére.

A táblára helyezett fémcsíkokon kétsávú képes sorgyakorlatokat alakítottunk ki applikációs képekből. Az irányító kérdéseket a megismertetés folyamatában a képsorok fölé írtuk. A kérdőszókat aláhúzással kiemeltük. Az esztendőzödéseket a képek melletti sorvégeken tüntettük fel. A gyakorláshoz érve először a végzödéseket, azután a kérdéseket töröltük le. Végül már csak a képek alapján kérdezték egymást és feleltek egymás kérdéseire a tanulók. Közben a képsorok képeit cserélgettük. Egy példát mutatunk be a részes eset paradigmáiból kiemelt önálló tanításával kapcsolatban. A többi eset megtanítása is ennek a képi és nyelvi sémája szerint történik.

Kany namoraem Eba?

_____

_____

_____

— e

— e

— e

Célszerű figyelemmel lenni arra, hogy a válaszmondatok alanya, illetve a birtokos szerkezetben a birtok egy-egy gyakorlaton belül mindig azonos személy, illetve tárgy lehet. Ez egyszerűsíti a képekkel való munkát: az egyik sávon így elég egyetlen képet elhelyezni.

Szintén egyszerűsíti a munkát, ha a többes számot kifejező legalább két azonos figurát, vagy ha a két, vagy több összetartozó képből kialakított képi helyzetekben a képelemeket hátoldalon ragasztós szalaggal alkalmilag egymáshoz erősítjük. Így kezelés szempontjából egy képnek számítanak. Ez esetben a mágnescsíkokra rögzíthetőség érdekében újabb fémlapot kell felerősítenünk a figurák által létrehozott tömeg hátoldalának stabil súlypontjában.

Amint köztudott, beszédétől független nyelvtani gyakorlás nincsen. (Néhány hagyományos nyelvtani gyakorlattípusunk nem tükrözi ezt kellőképpen, amikor formailag összefüggő szövegben tartalmilag össze nem függő mondatokat állít a tanulók elé.) A nyelvi formulák mindig a beszédben jelennek meg. Következésszerű, hogy a nyelvtani gyakorlásban is, éppen úgy, mint a lexikaiban, beszédgyakorlásnak kell folynia. Csak amíg a lexikai tematikailag, addig a nyelvtani nyelvtanilag koncentráltabb. Az összefüggő gondolati tartalom azonban egyiktől sem hiányozhat. Nyilvánvalóan azok a legideálisabb gyakorlattípusok, amelyekben mindkettő egyszerre, egymásba szöve, harmonikus egységben jelenik meg.

ERDÉSZ EDÉNÉ

Eger

A helyes módszer keresésének fontossága

A ma gyermekét sok olyan hatás éri, amit nem tud kellő mélységben a maga számára megnyugtató módon megválaszolni.

A fejlett technika igen sok bonyolult jelenséggel találkozik a gyermek. Valamennyi után nagyon érdeklődik is. Különösen valamennyinek a belseje izgatja. Tehát nem csak az, hogy ho-

gyan működik, hanem az is, hogy milyen belülről, miért szól stb.

Ezekre a kérdésekre legtöbbször nem kaphat választ. Egyrészt még nincs itt az ideje az iskolában, másrészt a szülő nem ér rá kérdéseit végighallgatni, még kevésbé megválaszolni.

Így a természetre vonatkozó tájékozódásában